

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STV003
VT 2004
Handledare: Ylva Stubbergaard

Medborgarna och demokratin

– en fallstudie om medborgardeltagande och medborgarinflytande i Helsingborg utifrån ett deltagardemokratiskt perspektiv

Amela Catovic

Abstract

People are given better opportunities to participate in polity today. Democratic equality entails that all individuals are equal and therefore they should be included in the process of making the decisions. How can participation be defined and does it mean that having the possibility to participate means that people can influence the process of making the decisions in polity process?

This paper focuses on participation and influence in polity and examine the relationship between having the possibility to participate and having the possibility to actually influence polity process on more local level. Therefore I have been examining the citizens' participation and influence in Helsingborg which is my case study. My conclusions drawn from the study is that there is a clear distinction between having the opportunity to participate in polity process and having the influence in the polity process. People can participate but it does not actually mean that they have the real power to exert the influence in decision making process.

Keywords: democracy, political inclusion, political equality, participation and influence.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte	4
1.2 Problemformulering	5
1.3 Teori	5
1.4 Metod och material	6
1.5 Avgränsning	7
1.6 Disposition	7
2. Deltagandet och inflytandet	9
2.1 Medborgaren i en representativ demokrati	9
2.2 Medborgaren i en stark demokrati	10
2.3 Medborgaren i en deliberativ demokrati	11
2.4 Slutsats	11
3. Den formella beslutsprocessen	13
3.1 Deltagandet och politiskt inflytande på lokal nivå	13
3.2 Den kommunala planeringen i Helsingborg	16
3.3 Medborgarutskott för demokrati och delaktighet	17
3.4 Slutsats	18
4. Demokrativärdena	19
4.1 Politisk inkludering	19
4.2 Politisk jämlikhet	20
4.3 Slutsats	21
5. Deltagarnas agenda i Helsingborg	22
5.1 Medborgarnas politiska dagordning i kommunen	22
5.2 Medborgarnas reella inflytande i kommunens beslutsprocess	24
5.3 Slutsats	25
6. Slutdiskussion och egna reflektioner	27
7. Referenser	29
Bilaga 1	31

1. Inledning

I regeringens proposition ”Demokrati för det nya seklet”, har en långsiktig strategi för att värna och fördjupa den svenska folkstyrelsen lyfts fram. Denna långsiktiga strategi utgör en av hörnstenarna i den samlade demokratipolitiken som regeringen aktivt har bedrivit sedan 1998 (se faktablad ”Demokrati för det nya seklet”). Regeringens mål är att valdeltagandet ska öka inte bara kommunallt utan även nationellt samt i valet till Europaparlamentet. Medborgarna ska få bättre möjligheter att delta i samt påverka den politiska processen. Detta betraktas ska förstärka den svenska demokratin. Regeringen betonar också att samhället måste vara pluralistiskt samt ska medborgarna på flera sätt kunna utöva inflytande i den politiska beslutsprocessen (Prop. 2001/02:80 s. 53). Dessa överväganden och förslag baseras på idén om representativ demokrati som ska kombineras med deltagardemokrati och där tyngdpunkten ligger på deliberativa kvaliteter där individen och individens deltagande i den politiska processen står i fokus (SOU 2001:48, s. 75).

Flera kommuner har satt igång med denna process, att fördjupa demokrati. På olika sätt har det gjorts försök att förstärka den kommunala demokratin som syftar till att medborgarna får större möjligheter att utöva inflytande över sin vardag samt samhällsutveckling. Olika kommuner har olika sätt att förvalta möjligheter till medborgardeltagande och medborgarinflytande. I Helsingborg ligger fokus på kunskapsinsamling om medborgarna och öppna möten där medborgarna lägger fram sina synpunkter på sitt närområde. Kommunens mål är att skapa bättre möjligheter för sina medborgare att medverka i utformningen samt också utvecklingen av i första hand den egna närmiljön. Det övergripande målet för stadens verksamhet är att Helsingborg ska vara ”Den goda staden” som erbjuder delaktighet och inflytande åt alla sina medborgare (kommunens Strategidokument 2003). Trots att medborgarna ges förutsättningar till inflytande genom att de bidrar med sina kunskaper och erfarenhet innebär det inte att de kan vara med och fatta viktiga politiska beslut. Det är fortfarande de politiska beslutsfattarna som fattar dessa beslut. Om det nu är så att medborgarna i den bemärkelsen ändå inte har så stort inflytande förutom att ”prata ut sig” på de öppna mötena, blir detta en viktig fråga och ett demokratiskt problem som möjligen blir intressant att undersöka lite närmare. I sådana fall kan det snarare handla om en form av demokratisk skolning som eftersträvas än något inflytande.

1.1 Syfte

Mitt övergripande syfte med uppsatsen har varit att undersöka hur deltagandet förhåller sig i förhållandet till inflytandet i ett demokratiskt perspektiv. Mitt mål har varit att försöka föra en teoretisk diskussion om medborgardeltagande i Helsingborg och problematisera kring det inflytandet medborgarna i Helsingborg ges möjlighet till.

1.2 Problemformulering

Kommunen har väldigt höga ambitioner i sina försök att utvidga medborgarinflytandet. Detta framgår klart av den politiska viljan som finns hos politiker i Helsingborg och som är nödvändig för att en fördjupad demokrati samt medborgardelaktighet kan realiseras i praktiken. Mina frågeställningar har därmed varit följande: Vad är det för inflytande medborgarna i Helsingborg har, dvs. finns det några begränsningar i medborgarnas inflytande som de ges möjlighet till? Eftersom tyngdpunkten för delaktighet ligger i att medborgarna lämnar sina synpunkter och bidrar med sina kunskaper om sitt närområde, har jag också undrat hur medborgarnas kunskap tillvaratas?

1.3 Teori

Min teoretiska förankring har grundat sig på demokratiteorin, i synnerhet deltagardemokrati. Denna demokratiskola betonar betydelsen av individens egen aktivitet. Axel Hadenius menar t ex att för demokrati är ett aktivt medborgarskap av oerhörd vikt. När medborgarna involveras i den politiska processen medför detta att de får bättre kunskaper i olika sakfrågor. Följden av det aktiva medborgardeltagandet blir att medborgarna också får bättre möjligheter att utöva inflytande, vilket i sin tur leder till större engagemang och att medborgarna tar större ansvar för samhällsfrågor (Hadenius 2001:63). Jämfört med den representativa demokratin kan det däremot sägas att den representativa demokratin inte ger stora möjligheter för medborgarna att påverka eller ändra den politiska dagordningen. I ett representativt demokratiskt system är det endast de valda representanter till beslutande församlingar som kan ändra den politiska dagordningen. Det innebär att medborgarna överlåter beslutsdeltagande till dem. I deltagardemokrati har därför medborgarna makt i den bemärkelsen att de kan utöva inflytande över frågor som angår dem och på sådant sätt har de även möjlighet att utöva inflytande i den politiska beslutsprocessen genom sin delaktighet och genom sitt ansvar. Lennart Lundquist anser att det medborgerliga deltagandet särskilt har sin betydelse och sin plats i den kommunala självstyrelsen därför att en stor del av den offentliga verksamheten bedrivs just i kommuner (Lundqvist 1991:107). För att demokratin ska fortleva är det därför av en oerhörd betydelse att medborgarna ges möjlighet till delaktighet, ansvar och inflytande i politiska beslutsprocesser. Deltagandet blir i den bemärkelsen demokratins essens (Dahlberg, Vedung 2001:13).

Jag anser att någon form av samhällsgemenskap är en nödvändig del i en välfungerande demokrati. Medborgarna måste ha en gemensam värdegrund, något som de kan stödja sig på och inhämta inspiration från. Jämlikhet är ett sådant viktigt demokrativärde. All kompetens hos varje medborgare ska tas tillvara på lika villkor. Alla medborgare är lika värda och det finns inte en medborgare vars liv är mer värt än någon annan medborgares. Lundquist menar också att samhällsgemenskapen är oerhörd viktig del i demokrati. Det är viktigt att människor har en gemensam grund och jämlikheten är även ett centralt demokrativärde i Lundquist demokratibegrepp (Lundquist 2001:179). Det finns dock olika typer av jämlikhet, som politisk, ekonomisk och social jämlikhet. Alla tre är lika viktiga. Jag har dock främst valt att diskutera den politiska jämlikheten, men jag har också kort tagit upp både den sociala samt den ekonomiska jämlikheten. Alla tre påverkar varandra och det politiska systemet. Lundquist betonar betydelsen av politisk jämlikhet och menar att den inte kan åstadkommas om det inte

existerar någon social och ekonomisk jämlikhet (Lundquist 2001:181). Iris Marion Young definierar politisk jämlikhet med att alla människor är lika värda och har därför också lika rätt för att uttrycka sina åsikter och därför har de också rätt till inflytande över de besluten som fattas (Young 2000:23).

Ett annat centralt begrepp och ett viktigt demokrativärde är också politisk inkludering. Enligt Young kan politisk inkludering betraktas vara ett normativt värde som möjliggör både politisk och ekonomisk jämlikhet (Young 2000:23). I den bemärkelsen är inkludering och jämlikhet avhängiga av varandra och därför är de också väldigt centrala för demokratin. De kan ses som de övergripande normerna i en välfungerande demokrati som förutsätter att ingen medborgare exkluderas utan att alla medborgare är med i den politiska processen och tar del i det politiska arbetets innehåll. Ett medborgardeltagande kan därför också förknippas med medborgarmakt därför att alla medborgare i ett välfungerande demokratiskt samhälle kan utöva sitt inflytande i den politiska beslutsprocessen. Inflytandet i sig blir i den meningen en form av maktutövning.

En av följderna av en rådande ojämlikhet i den politiska processen kan vara att maktfördelningen mellan medborgare kan bli tendentiös. Det innebär att starkare grupper kan motverka inkludering av grupper som inte är lika starka vilket innebär att de mäktigare grupperna kan ta makten över den politiska agendan. De svagare gruppernas åsikter i det fallet antingen ignoreras eller också blir förkastade av de starkare grupperna och då präglar den politiska dagordningen de mäktigare gruppernas intresse. Frågor om vilka frågor som tas förs upp till övervägande samt hur alternativen formuleras är något som i det här fallet bestäms av den mest starkare gruppen så att viktiga frågor som inte framförs av den svagare gruppen sorteras bort under processen (Petersson 1989:31). Denna form av maktdimension som i praktiken innebär "icke-beslut" är i det fallet intressant att belysa i denna uppsats. Det är också något som jag har valt att göra. Medborgare i Helsingborg ger visserligen sina synpunkter på öppna möten och det som sedan har varit intressant för mig är att se vilka det är som kommer till mötena och lägger fram sina åsikter. Min andra frågeställning berör just den här dimensionen av makt, dvs. "icke-beslut" eller som det också kallas makten över dagordningen, frågor som inte kommer upp till beslut (Petersson 1989:31). Jag har dock varit väl medveten om de problem som innebär att det alltid är svårt att undersöka det latenta dvs. det som inte syns.

1.4 Metod och material

Min studie är en fallstudie på lokalt plan, eftersom jag har valt att undersöka medborgardeltagande och medborgarinflytande i kommunen Helsingborg. Min avsikt har varit att föra en teoretisk diskussion kring medborgarnas delaktighet samt inflytande på det lokala planet. Det innebär att mitt arbete har varit av både empirisk samt även av normativ karaktär. Empirisk därför att jag har undersökt hur medborgardeltagande samt medborgarnas inflytande ser ut i Helsingborg och normativ därför att jag i mitt arbete har använt normativa demokrativärden som politisk inkludering samt politisk jämlikhet.

Jag har valt att göra semiintervjuer som snarare är mer öppna samtalsintervjuer där jag har använt mig av tema delaktighet och inflytande och ställt därefter olika frågor beträffande detta. Jag har använt samma tema och frågor med samtliga intervjupersoner som jag har träffat och pratat med. Frågor i den bemärkelsen har varit i form av mer öppna svar. Det tema

och frågor som har ställts och diskuterat under intervjuerna finns tillgängliga som bilaga i uppsatsen, så att läsaren får en bild av hur intervjuerna har gått till och vad som diskuterades och vilka frågor som ställdes. Jag har valt att främst träffa och prata med ett antal tjänstemän, men jag har även pratat med politiker. Anledningen till detta var för att se hur tjänstemän och politiker betraktar medborgarnas delaktighet och hur de resonerar om medborgarnas inflytande i Helsingborg. Jag har träffat medborgarkanslichefen Tommy Birgersson, samt några handläggare i respektive medborgarutskott. Jag vill dock understryka att jag inte har hunnit träffa alla handläggare i de olika medborgarutskotten, men jag har försökt att träffa så många som möjligt. Vid ett tillfälle har två av de olika öppna möten ägt rum vid samma dag och samma tid och då har jag varit tvungen att välja vilket möte jag skulle gå på. Några av intervjupersoner har jag träffat mer än en gång. Vid ett tillfälle har jag intervjuat två personer samtidigt. Jag har inte gjort något bortfall av de personer beträffande ålder eller kön som jag har träffat men bortfallet berör främst det att jag har valt prata med tjänstemän och inte med medborgarna. Samtalen har genomförts i handläggarnas respektive kontor men även på de öppna mötena då jag har träffat både tjänstemän samt politiker. Jag har därmed varit med på några av ordinarie medborgarutskottsmöten som därefter följts med öppna möten med medborgarna, då medborgarna kom för att träffa sina politiker för att prata med dem och framföra sina åsikter om sitt närområdes utveckling. Samtliga intervjuades namn finns inte med i resultaten men jag har redovisat deras funktion, tjänstemän eller politiker.

Jag har använt mig av olika insamlade data, t ex litteratur som berör demokratibegrepp och demokrativärde samt demokratiteorier, statens offentliga tryck från statens offentliga utredningar, kommunens material som t ex Strategidokument och Målprogram samt också av medborgarutskottens protokoll samt facknämndernas protokoll.

1.5 Avgränsning

Jag har inte för avsikt att undersöka de strukturella problemen som eventuellt kan finnas eller problematisera medborgarnas egen upplevelse av det inflytande de ges möjlighet till. Jag har därför inte gjort någon enkätundersökning av medborgarnas syn på sitt inflytande. Jag har inte haft för avsikt att undersöka eventuella kommunikationsproblem heller som kan finnas mellan medborgare, politiker och tjänstemän. Jag har däremot diskuterat det inflytandet medborgarna ges förutsättningar till utifrån ett teoretiskt perspektiv genom att jag har undersökt tjänstemannansyn på medborgarnas delaktighet och inflytande i Helsingborg. Detta är också något nytt inte minst för politiker som nu direkt träffar sina medborgare ansikte mot ansikte, något som jag också har fått det bekräftat av en tjänsteman som sitter i ett av medborgarutskotten. I den bemärkelsen har det varit intressant för mig att titta närmare på tjänstemanna samt politikers syn på medborgarnas delaktighet och inflytande.

1.6 Disposition

I det följande kapitel tar jag upp olika demokratimodeller och problematiserar kring begreppen delaktighet samt inflytande. Därefter går jag in på den formella beslutsprocessen och diskuterar denna med tyngdpunkt på betydelsen av delaktighet och inflytande. Här problematiserar jag också kring den interna samt externa inkluderingen och jag

problematiserar även makten och möjligheter att delta i den politiska beslutsprocessen. Den gemensamma värdegrunden som jag tidigare har betonat som är viktig i en välfungerande demokrati, diskuterar jag efter det ovannämnda kapitlet om den formella beslutsprocessen. Här för jag en allmän problematisering kring demokrativärdena, politisk inkludering och politisk jämlikhet. Hur medborgarnas delaktighet och inflytandet i praktiken ser ut presenterar jag de resultaten i det sista kapitlet.

Jag har analyserat arbetet kontinuerligt, därför har jag inte en analys som ett kapitel för sig i slutet av uppsatsen. Däremot har jag skrivit en kort slutsats efter varje kapitel så att läsaren kan få både en kort sammanfattning och en slutsats.

2. Deltagandet och inflytandet

2.1 Medborgaren i en representativ demokrati

Diskussion om demokrati spänner över en väldigt lång tid ända från det gamla Grekland. För gamla greker innebar demokrati en särskild form av styrning av vanliga människor och identifierades därför med majoritetsstyre som bestod av demos (Ball, Dagger 1999:20). Det kan sägas att den Atenska demokratin har blivit inspirationskälla för det moderna politiska tänkandet. Här betonades jämlikheten mellan medborgarna, respekt för lag och rätt samt också friheten, något som kom att påverka det västerländska politiska tänkandet i väldigt stor utsträckning (Held 1996:34). Medborgarskapet i det gamla Grekland innebar att medborgarna direkt deltog i stadens angelägenheter samt även tog del i angelägenheterna. Demos hade den suveräna makten som innebar att de kunde utöva både den lagstiftande samt även den dömande funktionen (Held 1996:35). Det kan konstateras att den fundamentala skillnaden mellan den gamla och den moderna demokratin ligger just i åtskillnaden mellan det direkta och det representativa deltagandet. Medborgarna i den gamla demokratin var direkt involverade i beslutsprocesser medan i den representativa är medborgarna indirekt involverade i politiska beslutsprocesser. Det innebär att medborgarna väljer sina representanter som ska fatta beslut i deras namn (Yturbe 1997:379). Det som därför kan sägas har ändrats över tiden är just hur folket utövar rätten till styrning. Makten hos den moderna demokratin i den bemärkelsen påstås formellt ligga hos representanter av demos.

I sin analytiska form kan demokrati beskrivas vara en särskild form av styrning där den politiska makten utövas av många eller ett större antal. Det innebär att de kollektiva besluten fattas underifrån respektive besluten fattas av folket (Yturbe 1997:379). I en demokratisk stat har medborgarna rätten att styra sig själva (Hadenius 2001:10). Det innebär att myndighetsutövningen i ett demokratiskt samhälle legitimeras när folk uttrycker sin vilja. Demokratins efterlevnad blir i den meningen beroende av medborgarnas vilja samt också medborgarnas engagemang. Medborgarnas vilja kan sägas vara nödvändig för att myndighetsutövningen kan legitimeras och engagemanget är viktigt därför att det stärker demokratins existens. I den bemärkelsen kan demokrati definieras vara folkets styrelse av gemensamma angelägenheter (Lindensjö SOU 1999:77, s. 11). Det kan sägas att i en representativ demokrati diskuteras medborgardeltagande och politiskt inflytande vara förankrat i de proceduriella processerna som fria och öppna val eller allmän och lika rösträtt något som dock kan förknippas med Schumpeters lära. Schumpeter menar att det är omöjligt att folket styr sig självt utan de överlåter styret till en representativ elit (Østerud 1997:172). Det innebär att medborgarna väljer mellan olika partier men själva beslutsfattandet överläts på de valda (SOU 1999:64:11). Här finns det dock en skillnad i dimensionen mellan massdemokrati och elitdemokrati. I den föregående förutsätts ett utbrett politiskt deltagande i politikens alla faser men däremot i elitdemokrati är det de som är valda som ensamma svarar för politiken. Det innebär att medborgarna har en passiv roll och inväntar nästa valtillfället då de kan uttrycka sina synpunkter. Detta är något som Schumpeter menade. Medborgarna dvs. väljarna i representativ demokrati ska utvärdera resultaten av de valdas sätt att föra politiken

(SOU 1999:64:12). I en representativ demokrati är valproceduren viktig för den möjliggör deltagande. Medborgarna deltar genom val. De väljer ut sina representanter som ska föra över de politiska frågorna till konkreta offentliga beslut. I representativ demokrati har medborgarna också inflytande i den bemärkelsen att de kan ställa tidigare representanter till svars dvs. medborgarna kan utkräva ansvar för den politik de valda representanterna fört. Enligt John Stuart Mill är den bästa styrelseformen just ett representativt demokratiskt system där folk utövar kontrollmakten genom att välja sina representanter (Held 1996:140).

2.2 Medborgaren i en stark demokrati

Enligt Benjamin Barber bör en stark demokrati präglas av många deltagare. Den starka demokratin är den enda livskraftiga formen för en modern demokrati (Lundquist 2001:134). Deltagande i gemensam politisk praktik bör därför garanteras medborgarna (Lindensjö, SOU 1999:77, s.23). Medborgarna i en stark demokrati har gemensamma mål och en gemensam medborgerlig attityd. Enligt Barber präglas den politiska arenan av överväganden, beslut och bestämmande där det är medborgarna som är de politiska huvudaktörerna (Barber 1984:126). I en stark demokrati är därför medborgarna aktiva och i den bemärkelsen kan det sägas att det är medborgarna som styr sig själva. Om människor inte deltar i politiska processer kan de inte bli individer eftersom detta påverkar deras liv, enligt Barber (Lundquist 1999:135). Medborgarnas självstyrning är också något som möjliggörs genom institutioner som anses underlätta det medborgerliga deltagandet i frågor om t ex uppsättning av dagordning, lagstiftning och övervägande. Det innebär att det ska finnas institutioner som ska göra det lättare för alla medborgare att vara med och delta i politiska processer. Vidare menar Barber att medborgarna i en stark demokrati är bundna till varandra med gemensamt deltagande och gemensamma angelägenheter samt också genom att de söker gemensamma lösningar till gemensamma problem och konflikter som existerar i samhället (Barber 1984:219). I den bemärkelsen är också själva gemenskapen en offentlig arena. När medborgarna diskuterar med varandra kan de också lättare enas om sitt gemensamma bästa (Lindensjö, SOU 1999:77, s. 23). Diskussionen betraktas i den meningen vara den starka demokratins hjärta vilket innebär att den refererar till interaktionen mellan människor (Barber 1984:173).

Den demokratin som Barber pratar om är en form av modern deltagardemokrati som vilar på idén om samhällstyrning (Barber 1984:117). Stark demokrati för Barber är något som inte görs för medborgarna utan görs av medborgarna (Barber 1984:24). Medborgarna genom att delta i politiska processer ökar sin förmåga för sin egen personlig och moralisk utveckling eftersom den demokratiska diskussionen utvecklar vissa moraliska kapabiliteter (Weale 1999:74). Medborgarnas direkta valdeltagande är därför av oerhört stor betydelse, eftersom det antas utveckla medborgarnas förmåga att resonera samt diskutera och på sådant sätt tillgodose allmänna intressen och inte sina egna intressen, menar Barber (Lindensjö, SOU 1999:77, s. 24). Deltagandet ska därför stimuleras eftersom staten och samhället betraktas växa ur själva deltagandet samtidigt som medborgarna ges förutsättningar till deltagande i politiska processer. Att delta är att skapa ett samhälle som styr sig själv, menar Barber och att skapa ett självstyrt samhälle innebär att delta i politiska beslutsprocesser (Barber 1984:155). Medborgerlig aktivitet kan därför även sägas medföra att individer skolas hur de ska tänka offentligt som medborgare (Barber 1984:152). Det som motiverar demokrati är därför, enligt Barber, de besluten som uttrycker medborgarnas vilja (Lindensjö, SOU 1999:77, s. 23).

2.3 Medborgaren i en deliberativ demokrati

Enligt Jürgen Habermas är människans personliga identitet, sociala normer, livsvärden och moral strukturerade av meningsfulla symboler som förmedlas genom språklig kommunikation (red. Andersen 1996:392). Det innebär att det kommunikativa handlandet som är ett förståelseorienterat handlande vilar på konsensus och medför därmed ett gemensamt erkännande av de enskilda personernas identiteter samt förståelse och gemenskap kunskap (red. Andersen 1996:402). Den deliberativa demokratimodellen som också kallas diskursteoretisk demokratimodell betyder sammantaget att medborgarna styr sig själva genom att de deltar i rättsligt institutionaliserade lagstiftningsprocesser (Eriksen, Weigård 2000:143). Den offentliga diskussionen har därför en väldigt viktig roll i samhället som är identitetsskapande och solidaritetsalstrande (Eriksen, Weigård 2000:238). Den deliberativa demokratimodellen sker därför genom diskussion i den offentliga sfären. Alla deltagare i den politiska processen ger förslag på hur de gemensamma problemen kan lösas på bästa sätt. Demokratin bygger på diskussion i vilken alla medborgare är jämlika i den bemärkelsen att de kan samtala med varandra och ifrågasätta varandras argument och åsikter men samtidigt ändå komma överens trots skillnader i åsikterna. Maktutövning i den meningen syftar till en offentlig interpretation som utövas kollektivt i medborgaranda för allmänhetens bästa (red. Elster 1998:186). Det innebär att en fri och offentlig arena skapas genom diskussion där olika åsikter kanaliseras i den politiska processen som i sin tur leder till ett pluralistiskt, civilt samhälle. Habermas menar att för detta behövs institutioner som ska säkerställa autonomi samt lika värde mellan olika livsformer (red. Andersen 1996:400). Genom diskussion får medborgarna resonera med varandra och utbyta information, tankar och synpunkter vilket leder till att de kan förändra sina ursprungliga ställningstaganden för att slutligen enas om en gemensam lösning för alla inblandade (Young 2000:22, 26).

Den deliberativa demokratimodellen präglas av fri talan, som Habermas menar är en nödvändig del i demokratin (Young 2000:63). Detta är också den minimalistiska definitionen av deliberation som Diego Gambetta definierar som en konversation i vilken individer samtalar med varandra och lyssnar på varandras åsikter innan de fattar det gemensamma, kollektiva beslutet (red. Gambetta 1998:19).

Centrala normativa värden i den deliberativa demokratimodellen är inkludering och politisk jämlikhet. Young lägger också till två normativa värden, förnuftighet och offentlighet. Inkludering syftar till att demokratiska beslut endast blir legitima när alla som blir påverkade av besluten blir inkluderade i den politiska processen. Jämlikhet innebär att alla ska inkluderas på lika villkor och förnuftighet betyder att alla ska vara villiga att lyssna på andras idéer och hitta lösningar till gemensamma beslut. När dessa värden existerar i ett demokratiskt samhälle skapar detta i sin tur en offentlighet där jämlikheten i diskussionen råder och samtalen ligger till grund för utformningen av politiska beslut (Young 2000:23-25).

2.4 Slutsats

Det som är det gemensamma för alla ovannämnda demokratimodeller är att alla har delaktighet och inflytande som en utgångspunkt. I representativ demokrati deltar medborgarna indirekt, men ändå finns delaktigheten formulerad även om den är indirekt. I den starka demokratin deltar medborgarna direkt medan i den deliberativa demokratin deltar

medborgarna gemensamt i samtal med varandra. I den bemärkelsen anser jag att alla har delaktighet och inflytande på sin agenda. Sedan så anser jag att de skiljer sig avsevärt mycket i sättet att förverkliga och implementera dessa i praktiken. Den representativa demokratimodellen lämnar t ex inget utrymme för medborgarna att delta i politiska beslutsprocesser eftersom medborgarna väljer sina representanter som ska besluta i viktiga frågor åt dem. Enligt den starka demokratimodellen anses själva representationen inte vara bra för demokratin därför att rätten till beslutsfattandet och rätten att styra överläts åt de valda representanterna. Det innebär som Lundquist skriver att hela den medborgerliga aktiviteten ges bort och inte bara makten (Lundquist 2001:135). Medborgarna har därför inte något inflytande i någon riktig mening därför att de inte direkt deltar i politiska beslutsprocesser, utan det, som tidigare har nämnts, är andra som direkt deltar och fattar politiska besluten åt dem.

Det direkta deltagandet i den starka demokratin som anses medföra att medborgarna utvecklar sin förmåga att resonera samt diskutera kan däremot sägas att den förbiser att det aktiva deltagandet brukas främst av de privilegierade. En annan intressant aspekt är också hur den gemensamma visionen som Barber talar om osynliggör skillnader mellan identiteter, något som också Lindensjö accentuerar (Lindensjö SOU 1999:77, s. 24).

Enligt den deliberativa demokratimodellen skapas däremot enighet och besluten när det inte finns någon maktutövning som missbrukas. Alla medborgare deltar i diskussionen och resonerar med varandra med syftet att nå en kompromiss. Denna modell är till synes den rationella enligt min mening trots att i själva verkligheten ser praktiken av delaktigheten och inflytandet annorlunda ut.

3. Den formella beslutsprocessen

3.1 Deltagandet och politiskt inflytande på lokal nivå

Idag har medborgarna fått större möjligheter till inflytande i lokala verksamheter. För invånare i Malmö har det t ex blivit möjligt sedan 1997 att lämna in medborgarförslag till stadsdelsnämnden (SOU 2001:48, s. 428). Alla folkbokförda i kommunen kan också väcka ärenden i fullmäktige (Montin 2004:4). Syftet med detta har varit att pluralismen ska prägla demokratin så att det kan finnas olika sätt för medborgarna att påverka politiken (Prop. 2001/02:80, s. 53). Enligt regeringen anses detta öka större engagemang samt skapa flera diskussioner om olika politiska frågor i kommunen och landsting även mellan valen, och inte bara vid valen. Ett bredare medborgardeltagande antas göra demokratin starkare. Medborgarna kan också delta som brukare i lokala verksamheter, vilket är ett mer indirekt deltagande. Brukaren är den som nära och personligt berörs av en kommunal verksamhet. Det innebär att brukaren nyttjar en viss institutions tjänster (Paulsson, Riberdahl 1991:43). Detta deltagande kallas brukarinflytande och tanken med brukarinflytandet när det introducerades var att fördjupa demokratin genom att öka kvaliteten och solidariteten i välfärdsstaten. Den vanligaste formen för brukarinflytande är genom ett representativt organ. För att illustrera med ett exempel är förtroenderåd eller också anhörigråd en form av representativt brukarinflytande inom vård och omsorg. Rådet har dock inte någon beslutsbefogenhet utan rådet endast har en rådgivande funktion. Ett annat exempel på ett indirekt deltagande är även områdesvandringar som syftar till att fånga upp synpunkter på närmiljön. Medborgarna bjuds in för att göra vandringar i sitt närområde och lämna synpunkter på det som behöver förbättras. Därefter anordnar kommunen stormöten dit alla medborgare som har gjort vandringar i närområdet kommer och kommunen går igenom med medborgarna om vad som kommunen kan göra för att åtgärda eventuella problem (se referenser: ”Mellan valen” s. 10).

Ett deltagande i lokala politiska verksamheter förutsätter således att det finns ett engagemang samt också en vilja bland medborgarna för att delta i den politiska processen. Deltagande är i den bemärkelsen väldigt nära förknippat med det politiska intresset som är väldigt viktigt i den lokala politiken (Andersen, Torpe, Andersen 2000:37). Intresset skapar engagemang. Det innebär att om det inte finns ett intresse samt en vilja bland medborgarna att engagera sig i lokala verksamheter blir det också svårare att åstadkomma någon reell, medborgerlig lokal delaktighet i kommunen. Liknande antyder också Lars Eklund i sin avhandling om lokal delaktighet, 1984. Eklund anser att om det inte finns något behov och någon vilja bland medborgarna att bidra till organisering blir även förutsättningar för att uppnå lokal delaktighet svåra oavsett vad staten eller kommunen gör för att öka medborgarnas delaktighet (Eklund 1984:90). Jag anser emellertid att kommunen kan bidra till att stimulera samt öka medborgarnas delaktighet i kommunala verksamheter, även om det som tidigare nämnt, är svårare om medborgarna är ointresserade och inte visar en vilja för detta. Kommunen behöver därför hitta bra strategier och metoder för hur arbetet för att få medborgarna att engagera sig mer i det politiska livet, kan realiseras i praktiken. När kommunen utökar möjligheter för medborgarna att delta i politiska beslutsprocesser leder det

till att medborgarna i högre grad engagerar sig och intresserar sig för det politiska livet. Det innebär att det politiska ansvaret också ligger hos kommunen och inte enbart hos medborgaren. Medborgaren har ett politiskt ansvar för det som berör hans eller hennes kommun, något som också framställs i Demokratiredovisningar i kommun och landsting, ”Medborgarnas inflytande” (se referenser). Här står det att medborgaransvaret förutsätter att medborgaren inser vilket värde gemensamma åtaganden har samt att denne också är beredd att ta eget ansvar för förhållanden i både kommun och landsting (se referenser, ”Medborgarnas inflytande”). Implementeringsprocessen för att engagera medborgarna och väcka intresset hos dem som inte är delaktiga i den politiska beslutsprocessen kan tyckas inte vara lätt därför att det kan ta tid att engagera passiva medborgare för politiska frågor men det är samtidigt nödvändigt för den kommunala demokratin. Enligt kommunedemokratikommittén är det viktigt att medborgarnas insyn i politiska beslutsprocesser samt deltagandet i den kommunala demokratin ökar och därför är det också nödvändigt att denna process ska stimuleras samt understödjas. Här nämns det också att medborgarna själva ska bidra till detta genom att de visar en vilja att utöva inflytande över politiska beslut och att de på samma sätt tar egna initiativ och blir delaktiga i politiska beslutsprocesser. Enligt regeringen är detta något som ska växa fram hos varje medborgare och som också präglas av medborgarnas egna erfarenheter (SOU 2001:48:19). I den bemärkelsen kan det sägas att denna process är beroende av ett ömsesidigt samspel där medborgarna ska ges möjligheter till inflytande samtidigt som det ställs krav på medborgarna genom att de även tar egna initiativ. Det handlar med andra ord om bägge parter där både kommun och medborgare ska ta politiskt ansvar var i det politiska livet.

Allteftersom medborgarna idag ges större möjligheter att delta och att utöva inflytande i politiska beslutsprocesser kan medborgarnas delaktighet samtidigt ifrågasättas dvs. om deltagandet har inneburit att det är en styrka eller svaghet för demokratin, något som Johannes Andersen också tar upp i sin diskussion om medborgarna och det lokala styret i boken, ”Hvad folket magter” 2000 (se referenser). Andersen menar att några av de frågorna som idag har blivit aktuella är bl a om det deltagandet medborgarna ges möjlighet till medför att medborgarna engagerar sig mer och att de därför är också mer aktiva i det politiska livet (Andersen, Torpe, Andersen 2000:25). Vad jag anser också är en intressant fråga att diskutera om är, om det deltagandet som medborgarna idag ges möjlighet till medför att medborgarna utnyttjar möjligheten till sitt deltagande för att försvara sina egna intressen genom deltagande dvs. om det finns ett särintresse i det politiska deltagandet, något som Andersen också tar upp. Andersen menar att de större möjligheterna för deltagande som ges medborgarna är en styrka i sig för demokratin eftersom medborgarna stimuleras att engagera sig och aktivt delta i politiska processer (Andersen, Torpe, Andersen 2000:26). Detta kan även vara en svaghet enligt min mening, därför att om det enbart är de aktiva medborgarna som ännu mer blir engagerade i politiska frågor genom de större möjligheterna till deltagande och att de passiva medborgarna inte riktigt nås så medför detta att det skapas en exkludering av vissa grupper där följderna kan bli att de aktiva medborgarna ser till sina egna intressen och ser inte till helheten i det politiska livet. Deltagandet blir i den bemärkelsen ojämnt fördelat mellan olika grupper där på ena sidan finns de aktiva medborgarna och på den andra sidan finns de passiva medborgarna. Det här kan samtidigt vara ett problem för demokratin därför att konsekvenserna blir att alla medborgare inte blir delaktiga i utformningen av politiska beslut. Andersen ser dock inte problemet i att det finns aktiva medborgare och passiva medborgare. Andersen menar att de aktiva medborgarna kan bidra till att höja kvaliteten på en institution

eller ett yttrande till fördel för både de aktiva och de passiva medborgarna. Problemet blir däremot när det endast är de aktiva som utgör den politiska processen och när resten av befolkningen inte gynnas av detta. Andersen menar att följderna av detta blir att de aktiva medborgarna styr de lokala politiska processerna och inrättar aktiviteter i förhållandet till deras eget intresse och inte till alla medborgares (Andersen, Torpe, Andersen 2000:35).

När det råder ojämlika förhållanden i den politiska processen finns det en väldigt intressant aspekt på frågan om just de passiva medborgarnas s k icke-deltagande. När grupper som är passiva i det politiska livet inte deltar kan de inte föra fram de viktiga frågorna utan riskerar att de besluten som fattas utan deras närvaro i den politiska sfären, fattas till förmån för de aktiva medborgarnas intresse. I sin bok "Inclusion and democracy", 2000 diskuterar Iris Marion Young den politiska exkluderingen. Young menar att det finns två olika former av exkludering, extern och intern exkludering. Den externa exkluderingen handlar om situationer där grupper eller individer som borde inkluderas i den politiska beslutsprocessen hålls utanför (Young 2000:54). Det innebär att de mäktigare grupperna kan fatta beslut i en mer informell, privat miljö där inte alla tillåts vara med. Besluten som fattas presenteras därefter till allmänheten. Sedan finns det en annan form av extern exkludering och den råder när politiska möten läggs på de tiderna eller platser som gör att alla människor inte har en möjlighet att vara med just vid det tillfället eller på det angivna stället. Följden blir att den politiska agendan sätts av dem som har mer makt i den meningen att de ännu mer har blivit aktiva i den politiska processen efter att det har getts större möjligheter att delta och utöva inflytande i politiska beslutsprocesser. Om större möjligheter till deltagande innebär att de som redan är aktiva i det politiska livet blir ännu mer engagerade och ännu mer aktiva medan de passiva inte engageras blir följderna att det råder en ojämlikhet i samhället. De politiska besluten som fattas blir därmed inte riktigt legitima eftersom alla medborgare inte är med och deltar i den politiska beslutsprocessen. Den interna inkluderingen handlar däremot om de möten i vilken grupper och individer har en möjlighet att rent formellt vara med i själva diskussionen men sedan när besluten ska fattas blir deras idéer och synpunkter ignorerade (Young 2000:55). I den här miljön råder det inte någon jämlikhet. Den här formen av makt som berör den interna exkluderingen kan förknippas med den andra dimensionen av makt utvecklad av Peter Bachrach och Morton S. Baratz. Bachrach och Baratz kallar den här formen av makt icke-beslut. Det innebär att om önskemål för förändring har kommit till uttryck men har inte riktigt nått den politiska agendan kan dessa tystas ner så att den eliten vars maktställning blir hotad kan fortsätta artikulera sina intressen och önskemål (Svärd 1982:71). På det sättet kommer de andra viktiga frågorna och problemen aldrig upp på den politiska dagordningen därför att det finns en elit som eliminerar dessa, så att de kan gynna sina egna intressen innan de här frågorna förankras i den politiska sfären (Østerud 1997:38). Beslutsfattandet i den bemärkelsen blir begränsat genom en form av manipulation då andras förslag ignoreras och utelämnas. Detta icke-beslut medför att eliten kan påverka förutsättningar för beslutsfattande, något som blir möjligt genom ett indirekt beslutsfattande (Svärd 1982:19). Eliten kan anföra olika regler och normer som råder i den politiska processen så att de kan vägra eller underlåta att ett visst ärende inte kommer upp på den politiska dagordningen (Svärd 1982:22). I det här fallet handlar det, som tidigare har nämnts, att förhindra frågor som hotar den rådande ojämlikheten som gynnar den gruppen med starkare maktställning. De politiska besluten som fattas blir därför inte legitima och dessa representerar inte alla medborgare heller. Demokratin och jämlikhet sätts därmed obönhörligen ur spel.

3.2 Den kommunala planeringen i Helsingborg

I det följande ska jag ta upp samhällsförändringen som nu har skett i Helsingborg som syftar till att skapa större möjligheter för medborgarna att delta i och utöva inflytande i den politiska processen, för att därefter gå närmare in i och beskriva utformningen av deltagarmöjligheter i kommunen.

Idag befinner sig samhällsplaneringen i ett helt nytt skede. Efter att tidigare har präglats av folkbyggetsideal ligger fokus idag på lokala erfarenheter samt medborgarnas delaktighet och kunskap. Tanken är att medborgarna ska bidra med sina erfarenheter och sin kunskap om vardagslivet och närmiljön de bor i, dvs. hur närmiljön bör se ut och vad som kan göras för att den blir bättre. På detta sätt breddas det ut möjligheter för medborgarna att delta i politiska processer. Medborgarna lägger fram sina synpunkter om sitt respektive närområde och därmed deltar i utformningen av politiska beslut. Medborgarnas deltagande medför i den bemärkelsen att demokratin fördjupas. Vikten av att fördjupa demokrati samt ge medborgarna större möjligheter att delta och utöva inflytande i politiska processer betonas också av regeringen som i sin proposition, ”Demokrati för det nya seklet” har lagt fram en långsiktig strategi för hur detta kan genomföras i praktiken (Prop. 2001/02:80:20). I en demokrati har alla medborgare rätt att delta i utformningen av hur samhället ska utvecklas, framhåller regeringen. Medborgarnas aktivitet är därför en viktig resurs för samhällsutveckling (SOU:2001/02:80:28). Grundläggande värden för regeringens demokratisyn är att alla människor är lika värda och därför ska alla få lika möjligheter att kunna påverka sin vardag samt samhällsutveckling (Prop. 2001/02:80, s. 29). Regeringen betonar vidare att alla grupper i samhället ska inkluderas i det politiska arbetet, någon diskriminering får inte förekomma och det demokratiska utanförskapet ska undermineras, något som uppkommer när medborgarna upplever sig vara utanför den politiska beslutsprocessen.

En rad olika lokala demokratiförsök har aktualiserats i landets kommuner. Varje kommun har sitt eget sätt att förvalta möjligheter för invånare att vara delaktiga i politiska beslutsprocesser. I Helsingborg har fem olika medborgarutskott inrättats för att ge möjligheter för medborgarna att vara mer delaktiga i och utöva inflytande i kommunens politiska beslutsprocesser. Helsingborg är i den bemärkelsen speciell därför att denna metod för att förverkliga möjligheter till medborgarnas deltagande och medborgarnas inflytande finns inte någon annanstans i landet, något som jag har fått bekräftat av kanslichefen för medborgarkansliet i Helsingborg, Tommy Birgersson (mars, 2004). Det övergripande målet är att Helsingborg ska vara ”Den goda staden” som erbjuder delaktighet och inflytande åt alla sina medborgare, som det står angivet i kommunens strategidokument (Kommunens strategidokument, se referenser). Detta är något som ska utföras genom den politiska jämlikheten, något som också betonas av regeringen. Målsättningen är att vanliga medborgare i Helsingborg ska ges större möjligheter att engagera sig och delta i lokala utvecklingsprogram med syftet att förbättra den egna närmiljön.

För att förverkliga detta mål har kommunpolitiker i Helsingborg beslutat att inrätta fem geografiskt anknutna medborgarutskott som trädde i kraft den 1 januari 2003 med bl a ansvar för helhetssyn på medborgarnas behov inom området (Kommunstyrelsens protokoll, 2002, se referenser). Det innebär att den tidigare organisationen bestående av uppdragsnämnder och utförarstyrelse ersattes med facknämndsorganisation, som det står angivet i kommunstyrelsens protokoll från den 20 november 2003. Medborgarutskottens uppgift är bl a att informera, bevaka samt också delta i områdets utveckling. Målet är att ”Helsingborg ska

vara den goda staden där alla människor har samma rätt att leva fritt, meningsfullt och värdigt liv. Vardagen ska präglas av delaktighet, gemenskap och en välfärd utformad efter en avvägning mellan tillgängliga resurser och upplevda behov” (Målprogram, antaget den 9 april 2000, se referenser).

3.3 Medborgarutskott för demokrati och delaktighet

Medborgarutskottens huvudsakliga arbete regleras av ett reglemente som fastställdes 11 december 2002 (Reglemente 2002, se referenser). Staden delades in i fem olika medborgarutskott, medborgarutskott Nord, medborgarutskott Syd, medborgarutskott Väst, medborgarutskott Öst, samt medborgarutskott Centrum. De huvudsakliga uppgifterna som det står i reglementet, är att utskotten ska verka för en positiv utveckling av sina geografiska områden. Utskotten ska ta vara på medborgarnas kunskaper och erfarenheter och redovisa dem i sina respektive nämnder. Utskotten ska således upprätta en plan för sitt arbete. I strategidokumentet står det att medborgarutskottens verksamhet inte ska fungera som ett forum för missnöjesyttringar eller så som det uttrycks ”allmänhetens klagomur”. Fokus ligger på att skapa goda livsmiljöer samt integration som ska åstadkommas med demokrati och medborgarnas delaktighet (Strategidokument 2003, se referenser).

I reglementet står det att utskotten ska bestå av fjorton ledamöter i vardera utskottet (Reglementet 2002, se referenser). Det innebär att två ledamöter väljs av respektive facknämnd, dvs. två ledamöter från Bildningsnämnd, Kulturnämnd, Socialnämnd, Tekniska nämnden, Utvecklingsnämnden, Vård- och omsorgsnämnden och två ledamöter från Byggnadsnämnden, vilket sammanlagt är sju nämnder. Medborgarkansli som också inrättades fungerar som ett centralt stöd och en utvecklingsresurs för medborgarutskotten. Medborgarkansliet är direkt underställt personal- och organisationsutskott. Dess uppgift är att stödja medborgarutskottens arbete som ska ske genom att förmedla erfarenheter mellan utskotten samt från andra liknande verksamheter både nationellt samt internationellt. Kansliet ska dessutom svara för metodutveckling, samt följa upp medborgarutskottens verksamhet och rapporter till personal- och organisationsutskott samt också föra vidare områdesrelaterade projekt som finansieras via kommunstyrelse (Strategidokument 2003, se referenser). Medborgarutskotten har inte rätt att besluta i frågor utan uppgiften är av strukturinriktade karaktär som innebär att skapa ett bättre underlag inför de politiska besluten i facknämnderna och kommunstyrelsen. I den bemärkelsen har medborgarutskotten rollen som lyssnare och förmedlare och medborgarna fungerar som kunskapskälla, medan facknämnderna och kommunstyrelsen har rollen som beslutsfattare samt tjänstemän som möjliggörare. För att den fördjupade demokrati och delaktighet ska realiseras är det nödvändigt att politiker får närmare kontakt med medborgarna står det angivet i Strategidokumentet (Strategidokument 2003, se referenser).

Områdets långsiktiga utvecklingsplan är också något som medborgarutskott ska få fram tillsammans med medborgarna som bor och arbetar i det aktuella området. Det är medborgarnas kunskaper om de existerande problemen i området samt deras kunskaper som hjälper medborgarutskotten att utforma en lokal utvecklingsplan. Medborgarutskotten ska sedan bevaka den pågående utvecklingen samt informera medborgarna om kommunens planer och avsikter. I strategidokumentet 2003 står det vidare att utskotten ska initiera demokratisk process och demokratiskt stöd och driva områdesrelaterade projekt samt även verka för en

allmänt positiv utveckling i området (Strategidokument 2003, se referenser). Utskottens verksamheter präglas av olika former av aktiviteter där sex öppna möten hölls med medborgarna under året. Först har medborgarutskotten sina ordinarie sammanträdesmöten följt därefter med öppna möten för alla invånare i det aktuella området. Politiker och medborgare diskuterar med varandra på de öppna mötena där medborgarna lägger fram sina egna synpunkter och tankar om det område de bor i. Det förekommer att medborgarutskotten på egna initiativ bjuder in särskilda personer så att medborgarna får närmare information om t ex en viss planering beträffande byggnadsfrågor eller liknande.

Medborgarutskotten har nu funnits i drygt ett år. I medborgarutskottens verksamhetsplaner för 2004 står det att medborgarutskotten ska präglas av kunskapsinsamling och fortsatt satsning på öppna möten så att på detta sätt dessa görs kända av helsingborgarna, som det står formulerat (Medborgarutskottens verksamhetsplaner 2004, se referenser).

3.4 Slutsats

Att medborgarna involveras i den politiska processen är väldigt viktigt för demokratin. Det aktiva deltagandet medför att de demokratiska besluten som fattas vinner legitimitet när alla medborgare tar del i den politiska beslutsprocessen. Sett ur ett deltagardemokratiskt perspektiv kan det sägas att själva deltagande är en aktiv handling som ger demokrati. Utan deltagande, engagemang och vilja finns det inte någon riktig demokrati. Därför är det också medborgarnas skyldighet att delta i det politiska livet. Ett brett deltagande från medborgarnas sida medför att demokratin stärks och samtidigt visar medborgarna sitt engagemang genom sin delaktighet och vilja att arbeta för de frågor som är viktiga för samhället och dess utveckling. Därför erbjuds möjligheterna till deltagandet på flera olika sätt. Regeringen mål är också att skapa bättre möjligheter för medborgarna så att de kan delta i utformningen av politiska besluten. Ett sätt för att utveckla demokratin och få in medborgarna i den politiska processen är genom brukarinflytande. Brukarinflytandet kan däremot betraktas vara problematiskt, eftersom det kan finnas en risk för t ex att endast vissa grupper ämnar lägga fram sina åsikter och engagerar sig medan vissa hamnar utanför. Det innebär att det kan finnas grupper som inte riktigt är uttrycksfulla och de har därför inte samma möjligheter att kunna göra sig hörda. Detta medför dock att det uppstår en form av exkludering av vissa grupper, vilket skapar en obalans i jämlikhetsförhållanden. De svagare aktörernas passiva deltagande medför att de starkare aktörerna blir ännu starkare. I praktiken kan detta innebära att det fattas icke-beslut, som är lika viktiga som direkta beslut.

Att stimulera medborgarna att delta i politiska processer kan ske på flera olika sätt. I Helsingborg har det öppnats en kanal för medborgarnas deltagande för att möjliggöra deras inflytande, vilket har skett genom inrättandet av de fem geografiska medborgarutskotten. Medborgarutskottens uppgift är att samla in medborgarnas synpunkter och idéer kring deras respektive närområde och föra dessa vidare till beslutsfattarna. Denna närhet till politiker som direkt träffar medborgarna antas möjliggöra att medborgarna kan delta i den politiska processen genom att utöva inflytande över utvecklingen av sitt respektive närområde.

4. Demokrativärdena

4.1 Politisk inkludering

Viktiga föreställningar om hur medborgarna ska engageras mer i den politiska processen hänger nära samman med det normativa värdet, den politiska inkluderingen, dvs. vilka som bör vara med och hur deltagandet bör vara fördelat bland medborgarna. Den politiska inkluderingen kan därför diskuteras utifrån olika perspektiv. I en representativ demokrati behöver inte alla delta i den politiska processen. Det som är det viktiga är att de som deltar är representativa för dem som inte är med och deltar. Det innebär att jämlikheten fortfarande råder även om medborgare inte direkt deltar eftersom alla intressen och åsikter ges samma utrymme (Bengtsson, s. 15. "Mellan valen", se referenser). Däremot enligt Iris Marion Young inkluderar den representativa demokratin inte alla medborgare eftersom det kan uppstå ett avstånd mellan väljare och de valda. Lösningen till detta skulle därför vara att fånga upp mångfalden som främjar demokratisk utveckling och möjliggör att olika åsikter kommer fram (Young 2000:124-127). Det betyder att olika erfarenheter möts i samtal, i deliberativa processer. Detta medför att det skapas en förståelse bland de inblandade. Genom samtal och olika argument kan människor känna igen sig i varandras argument och åsikter. Young förespråkar därför att de marginaliserade grupperna bör ha en grupprepresentation (red. Stubbergaard 2000:27). Det möjliggör att de kan få sina röster hörda. När underrepresenterade grupper saknar representation blir de exkluderade ur den politiska beslutsprocessen. De politiska besluten som fattas blir inte legitima därför att det inte är alla som är inkluderade. En stark demokrati inkluderar alla dem som blir berörda av besluten som fattas. En välfungerande demokrati inkluderar därför alla i den politiska processen på lika villkor (Young 2000:11). I den bemärkelsen anser Young att den positiva särbehandlingen kan vara positiv om det finns underordnade grupper i samhället (red. Stubbergaard 2000:27).

När det politiska deltagandet görs frivilligt medför detta att det oftast är de som deltar inte representativa för alla i samhället (Bengtsson, s. 15. "Mellan valen", se referenser). Det beror på att den politiska jämlikheten rubbas. Personer som t ex är välutbildade och personer som är tjänstemän är bättre rustade med olika resurser både kunskapsmässigt och ekonomiskt och därför deltar dessa mer aktivt. Följden blir därför att dessa personers intressen blir starkt representerade i den politiska processen. Ett sätt för att inkludera de passiva medborgarna och bryta denna ojämlikhet är genom att höja de passivas motivation för att delta och göra deltagandeformerna så lättillgängliga som möjligt (Bengtsson, s. 16. "Mellan valen", se referenser). Det kan t ex göras genom att aktivt söka upp de grupperna som inte deltar och ge dem undervisningar i olika sakfrågor och göra dem medvetna om deras egen motivationsförmåga. De passiva medborgarna måste hjälpas att inse att deltagandet är meningsfullt. Här kan det vara värt att relatera vikten av den politiska inkluderingen till Lennart Lundquists demokrativärde, ansvar som Lundquist menar är viktigt för demokrati. Lundquist menar att medborgarna har ett ansvar för den politiska demokratin i den mening att om något olagligt eller orätt sker i ett demokratiskt samhälle, så har medborgarna ett

gemensamt ansvar att säga ifrån (Lundquist 2001:139). Det innebär att medborgarna ska hjälpas så att de inser att de har ett ansvar för att vara delaktiga i demokratin.

4.2 Politisk jämlikhet

En av demokratins grundprinciper innebär att alla människor har samma värde och därför har de också samma rätt till inflytande över de besluten som fattas. Det innebär att alla medborgare i en demokratisk stat har samma möjligheter att delta i politiska beslutsprocesser. Den politiska inkluderingen förutsätter att alla medborgare har lika möjligheter att delta. I den bemärkelsen föreligger det inte någon riktig politisk jämlikhet om alla medborgare inte ges samma möjlighet att delta i den politiska beslutsprocessen.

För Lennart Lundquist kan jämlikheten uppfattas som ett konstituerande värde för den politiska demokratin och därför anser Lundquist att jämlikhet är ett centralt demokrativärde i ett demokratiskt samhälle. Utöver jämlikhet lägger Lundquist till frihet, solidaritet och rättvisa som andra viktiga demokrativärde eller substansvärde som han också kallar (Lundquist 2001:119). Lundquist menar att jämlikhet är något som uppnås när människor är solidariska med varandra. Jämlikhet kan inte åstadkommas om det samtidigt inte finns social och ekonomisk jämlikhet i det politiska systemet. I ett samhälle där det råder ekonomisk ojämlikhet blir det svårt att uppnå någon riktig social jämlikhet eftersom det samhället präglas av stora klassklyftor. Det innebär att de som har en bra materiell grundtrygghet har bättre möjligheter att tillgodogöra sig den formella jämlikheten i det politiska systemet. Om det därför föreligger en ekonomisk ojämlikhet kommer social ojämlikhet sannolikt att råda. Det innebär i sin tur att den politiska jämlikheten har också svårt att få fotfäste i ett sådant samhälle. I den bemärkelsen är den politiska jämlikheten helt beroende av både den ekonomiska och den sociala jämlikheten (Lundquist 2001:181). Friheten handlar om att fritt kunna forma sitt liv, något som är förknippat med den positiva friheten och rättvisa syftar till en rättvis fördelning av resurser eller förmåner (Lundquist 2001:179).

Young definierar politisk jämlikhet som lika politiska rättigheter. Young menar att alla som berörs av de besluten som fattas har lika politiska rättigheter att delta i den politiska beslutsprocessen och har därför lika rätt att påverka dess utfall. I den bemärkelsen ska alla medborgare vara jämlika och delta på lika villkor. Politisk jämlikhet innebär därför att alla medborgare i ett demokratiskt samhälle har lika rätt till inflytande i den politiska beslutsprocessen (Young 2001:52).

Den demokratiska principen om att alla människor har samma värde och därmed har också rätt till inflytande kan sägas handla om ett demokratiskt ideal. I själva verkligheten finns det grupper i samhället som har det sämre ställt medan andra grupper har bättre möjligheter att påverka sin egen situation och samhällsutveckling. Det finns olika variabler för hur jämlikhet kan studeras, som t ex genom att närmare titta på kön, sysselsättning, ålder, utbildning eller födelseland. Personer som har hög utbildning och som har en bra materiell grundtrygghet har större makt och bättre möjligheter att påverka sin situation än den som t ex är arbetslös. I den bemärkelsen bör de olika variablerna för hur jämlikheten kan studeras och "mätas" i verkligheten, studeras var för sig ("Medborgarnas inflytande, hur fungerar demokrati?", s. 8, se referenser). Det kommer förhoppningsvis att ge ett resultat om vari skillnader i påverkanskanaler ligger.

4.3 Slutsats

Den välfungerande demokratin kan sägas vila på två grundpelare, politisk inkludering och politisk jämlikhet. Både inkludering och jämlikhet är i den bemärkelsen två övergripande demokrativärden som syftar till ökad rättvisa och möjliggör att demokratin stärks. Alla medborgare har lika inneboende värde vilket innebär att de har lika rätt att delta i det politiska beslutsfattandet. Olika former av deltagande blir nödvändiga så att medborgarnas engagemang och intresse för det politiska livet stimuleras. För detta krävs därför ökade möjligheter för alla medborgare att utöva inflytande i den politiska processen. Inkludering av alla medborgare blir i den meningen av en oerhörd betydelse därför att det är genom deltagande som människor kan påverka sin egen situation och samhällsutveckling. Här blir därför jämlikhet ett centralt demokrativärde eftersom jämlikhet förutsätter inkludering av alla medborgare som innebär att alla också har rätt att på lika villkor delta i utformningen av politiska beslut.

5. Deltagarnas agenda i Helsingborg

5.1 Medborgarnas politiska dagordning i kommunen

När medborgarna deltar ställer de oftast olika krav och har olika önskemål. Omfattningen av den politiska dagordningen kan skifta beroende på vilka frågor som förs upp på dagordningen. För vissa frågor krävs det ett tydligt erkännande så att dessa kan uppfattas som ett samhällsproblem. Det är först då frågorna aktualiseras. Däremot finns det även frågor som inte förs upp på dagordningen och orsaker till detta kan vara flera. Det kan vara så att det kanske inte finns tillräckligt med ekonomiska resurser som kan avsättas så att frågan kan realiseras i praktiken eller så kan det också handla om dagordningssättning, dvs. hur vissa beslut fattas. Här är metoden för hur besluten utformas avgörande. Det kan handla om frågor som inte tillåts lyftas fram och som inte anses vara så viktiga, s k icke-beslut (Debnam 1975:891). Dessa frågor som inte ges så stor vikt vid på den politiska dagordningen kan bli lika viktiga som direkta beslut, dvs. beslut som direkt fattas (Clegg 1989:11). Deltagarnas ambition i den bemärkelsen påverkas i hög grad av hur dessa uppfattas som deltagare från politikerns sida samt också om deltagarna litar på det politiska systemet. Oftast är politikermisstro och okunskap en orsak till den låga aktiviteten i den politiska processen bland vissa medborgare (Petersson, Hermansson, Micheletti 1998:98). Politikermisstro angavs t ex som en av möjliga orsaker till varför det inte kom så många medborgare till Medborgarutskottet Syds öppna möte den 5 november 2003 i Bårslöv (Protokoll från Medborgarutskott Syds öppna möte den 5 november 2003-11-05). 40-tals medborgare samlades och förde fram olika åsikter beträffande hur medborgarna kan lockas komma till dessa möten. Misstro mot politiker var en förklaring som framfördes beträffande varför medborgarnas engagemang för öppna möten kan vara lågt. En handläggare (tjänsteman) berättade att många medborgare tycker att det är luddigt beträffande till vem de ska vända sig.

Det politiska föraktet betraktas vara en av orsaker till varför kommunen började intressera sig allt mer för medborgardeltagande. Denna orsak kan rimligen diskuteras vilken inverkan denna hade på det stagnerade medborgardeltagandet under 1990-talet (Petersson, Hermansson, Micheletti 1998:56).

För att medborgarna ska påverka den lokala politiken är tilltron till det politiska systemet en betydande förutsättning. Om medborgarna inte hyser tilltro till politiker och tjänstemän blir medborgarna inte delaktiga i den politiska processen heller. En annan sida av detta problem är också att, de grupperna som har misstro mot politiker och som därför väljer att inte engagera sig i den politiska processen samtidigt överlåter makten åt den gruppen som redan är aktiv. Det innebär i praktiken att de aktiva grupperns synpunkter på sitt respektive närområde dominerar den politiska dagordningen på de öppna mötena. Vid samma öppna möte som ägde rum i Bårslöv den 5 november 2003, framhöll några medborgare, enligt protokollet, beträffande just varför det är så få som kommer till den här typen av möten, att även om fler medborgare hade kommit till mötet hade samma frågor diskuterats som viktiga för medborgarna i Bårslöv (Protokoll från Medborgarutskott Syds öppna möte den 5 november

2003). Det här är ett exempel på den ojämlika maktbalansen som kan skapas. När medborgaren kan framföra sina åsikter och därmed delta har medborgaren också makt i den bemärkelsen att denne kan påverka utfallet av de politiska besluten. Tilltron till den egna förmåga att utöva politiskt inflytande blir därför av stor betydelse (Petersson, Hermansson, Micheletti 1998:50). Jørgen Goul Andersen kallar detta begrepp för subjektiv politisk kompetens dvs. den egna kompetensen, om hur mycket som man kan påverka (red Andersen 2000:125). När det finns flera medborgare som är passiva riskerar dem att besluten som de bör vara med och utforma, fattas och utformas av den gruppen som är mer aktiv. De frågorna som blir synliga är de som förs upp av de aktiva medborgare medan de passivas frågor kommer aldrig upp vilket också kan bli ett demokratiskt problem. När alla medborgare inte tar del av sina möjligheter för att delta i politikens utformning medför detta att det skapas en dold politisk dagordning som inte kommer till uttryck, därför att alla medborgare inte är delaktiga.

Denna fråga diskuterade jag även med en av handläggarna (tjänsteman) i Medborgarutskotten, som förklarade sin syn på medborgarnas engagemang. I dagens allt mer stressade värld prioriterar människor olika frågor. Demokratibegreppet i den bemärkelsen blir relativt svårt och omfattande. Prioriteringar blir hårda. Det har också tydligt framkommit att de öppna möten kan engagera den aktiva medborgaren, den som är den "arge" medborgaren, den som vill föra fram något för denne väldigt viktigt och som denne anser inte är acceptabelt att tåla. Uttrycket: "den som skriker högst får mest" finns i praktiken. Viktiga frågor för medborgarna har visats sig dock frågor beträffande byggandet och trafiken.

Olika variabler som tidigare hade nämnts i det förra avsnittet beträffande utbildningsnivå, antalet arbetslösa samt språkkunskaper anses påverka den lokala politiska dagordningen. I en annan intervju med en annan handläggare (tjänsteman), framfördes klart att frågor som berör en gör att en medborgare tar initiativ och engagerar sig. Det innebär att det som är intressant för en avgör och bestämmer medborgarengagemanget. Med andra ord är det intresset för att föra fram sina egna åsikter som styr, men även möjligtvis önskan om att få höra vad andra tycker och tänker, vilket präglar den lokala politiska dagordningen. Olika människor kommer till dessa öppna möten och detta är också något som bestämmer deltagandeformen. En handläggare (tjänsteman), menade att det samtidigt som det är ett problem att engagera medborgare, särskilt grupper som inte kan prata svenska så är detta på samma sätt en utmaning för medborgarutskotten. Den viktiga frågan blir vad som kan göras för att få medborgarna att engagera sig mer och att sedan också lägga tid på sitt engagemang. Utskottens handläggare (tjänstemän) framlägger också att de är medvetna om detta problem och de passiva medborgarna får inte glömmas och hoppas över. Det är också ett problem rent marknadsmässigt dvs. det tar också tid att fördjupa demokratin och skapa möjligheter till medborgarnas inflytande. Om tio personer kommer till de öppna mötena så är detta ändå något positivt. Förmodligen kommer fler att engagera sig allteftersom men denna process tar tid, framhöll en av handläggarna (tjänsteman) och en politiker. En handläggare (tjänsteman) och en samordnare i ett av medborgarutskotten berättade t ex att förväntningar med enkäten som genomfördes på Söder, en stadsdel i Helsingborg, var större än själva förverkligandet. Enkäten var till för att se vad medborgarna anser om sin närmiljö och på vilket sätt den kan förbättras och göras mer attraktiv. De berättade att ca hälften av antalet medborgare som bor i det området i Helsingborg besvarade enkäten, vilket var mindre än de hade hoppats på.

5.2 Medborgarnas reella inflytande i kommunens beslutsprocess

Enligt det deltagardemokratiska perspektivet är medborgarnas deltagande själva kärnan i det politiska livet. Medborgarna anses ska delta inte bara i samband med valen utan även mellan valen. Det direkta deltagandet som också är en viktig del i demokratin medför dessutom att medborgarna själva deltar och avger sin röst i det politiska livet (Hadenius 2001:72). I den meningen är både det direkta deltagandet samt folkomröstningen viktiga för demokratin. Grunden till utformningen av politiska beslut ligger därför i medborgarnas medverkan, vilket garanterar ett fullständigt beslutsunderlag något som främjar effektiviteten i beslutsprocessen. De politiska besluten som sedan utformas till följd av medborgarnas deltagande vinner på det sättet legitimitet, eftersom medborgarnas intressen och önskemål blir tillgodosedda genom att de ges möjlighet till inflytande (SOU 1999:113, s. 213). När medborgarna kan utöva inflytande över politiska beslutens utformning kan de påverka den politiska dagordningen. Detta är regeringens långsiktiga mål. Medborgarna ska ha goda möjligheter att delta i samt påverka den politiska processen framhålls det i regeringens proposition (Prop. 2001/02:80, s. 48). Det är mot denna riktning samhällsutvecklingen i Helsingborg har tagit fart.

Den nya samhällsutvecklingen mot ett bredare deltagande och större möjligheter för medborgare att delta i den politiska beslutsprocessen på den lokala nivån, har fått positiva effekter för deltagarmöjligheter i kommunen, i den meningen att medborgarna ges möjlighet till inflytande över samhällsutvecklingen med betoningen på utvecklingen av det egna närområdet. En handläggare (tjänsteman) i ett av de fem medborgarutskotten berättar att kontakten mellan tjänstemän, politiker och medborgarna idag ser annorlunda ut. Innan framförde medborgarna sina åsikter direkt till tjänstemän och inte till politiker. Detta innebär dock ett stort ansvar för tjänstemännen. Effekten av detta har blivit att både tjänstemän och politiker nu upplever att kontakten har blivit bättre sedan medborgarutskotten inrättades. Handläggaren (tjänsteman) berättar att det framförallt är politiker som uttrycker att denna utveckling har hittills lett till bättre förhållanden i den bemärkelsen att de nu för en direkt dialog med medborgarna. Samtidigt är medborgarutskott också ett helt nytt system att jobba inom inte minst för politiker själva. Det innebär att politiker nu har fått en ny roll eftersom de nu står ansikte mot ansikte med medborgarna och måste tala om för dem vad som ska prioriteras i kommunen och sedan kunna stå upp för detta samt även kunna förmedla de negativa besluten. Samtidigt som detta innebär ett ansvar för politiker är det inte precis lätt att stå ansikte mot ansikte med medborgarna med tanke på att den här etablerade kontakten är helt ny. Medborgarna har olika önskemål och olika krav. Det är inte alltid som medborgarnas behov kan tillgodoses. Den negativa sidan av detta möte framförs vara en ”ovana” för politiker att ”möta” direkt medborgarna, något som också framhålls av politiker själva.

Tjänstemännen framhåller att medborgarutskottens öppna möten helt sker på medborgarnas villkor. De antyder att det är medborgarna som sätter upp dagordningen. Den politiska dagordningen kan betraktas vara en form av aktivt politiskt deltagande eftersom här sker kontakten med politiker och här framlägger medborgarna olika frågor som de anser är viktiga och som sedan ligger till grund för utformningen av politiska beslut. Vilka frågor som diskuteras på mötena är inte planerade i förväg så att det redan finns en dagordning utan denna skapas när medborgarna kommer till medborgarutskottens planerade öppna möten. Här kan jag dock anse att det kan finnas en svaghet eftersom när dagordningen fritt skapas i

samband med mötena kan en dold dagordning uppstå. Det innebär att frånvaro av vissa grupper medför att en grupp eller flera kan hävda sina intressen mer jämfört med dem som inte är lika aktiva. De som till synes verkar ha mest behov eftersom de aktivt deltar kanske inte är i så stort behov ändå (Petersson 1987:32).

Delaktighet som begrepp kan studeras utifrån olika perspektiv. Det finns olika former av deltagande, men det som blir intressant enligt min mening när det handlar om att vara delaktig är, vilken grad av delaktighet det är frågan om och sedan också hur deltagandet förhåller sig till inflytandet. Om det finns olika former av deltagande så finns det olika former av inflytande. Det intressanta blir därför vilket inflytande medborgarna i Helsingborg har. Oavsett om det handlar om att vara delaktig i en politisk fråga eller i kommun eller ett projekt innebär själva delaktighet att utöva ett inflytande över något men också att ta ett ansvar för saken ifråga (Ekdal 1984:79-80).

Det är medborgarutskotten uppgift att ge en helhetsbild av medborgarnas åsikter och föra det vidare till respektive facknämnd. Medborgarutskotten i den bemärkelsen har ett stort ansvar för att förslag och synpunkter som framförs av medborgarna inte sållas bort på vägen till respektive facknämnd där det reella beslutsfattandet sker. Det innebär att den reella makten till inflytande ligger samlat hos facknämnderna. Det innebär också att medborgarna i Helsingborg inte har inflytande i den bemärkelsen att de kan direkt påverka de politiska besluten utan medborgarna har inflytande i själva skapandet av underlag till politiska beslut. Det betyder med andra ord att medborgarna har inflytande i att fritt framföra sina åsikter och önskemål. Sedan hur mycket av de underlagen som medborgarna ges möjlighet att påverka utformningen av politiska besluten, egentligen tas tillvara beror både på medborgarutskottens politiker och på tjänstemän, dvs. hur mycket av medborgarnas förslag som kan vinna kraft så att dessa kan realiseras i praktiken. Enligt mina intervjuer som jag har gjort med handläggarna (tjänstemän) och politiker, i respektive medborgarutskott (dock inte alla) samt, deltagit på två av de öppna mötena som endast ges sex gånger under hela året, kan jag konstatera att denna form av deltagande som ges medborgarna i Helsingborg leder till en positiv riktning mot ett bredare deltagande och medvetandegörande i hur den politiska processen egentligen fungerar, inte minst för grupper som är passiva. När allt fler människor deltar och engagerar sig i den politiska processen leder det till att ännu fler lockas in i det politiska systemet. Deltagandet ger demokrati. Det är också här den deltagardemokratiska makten ligger, i rätten att delta. Människor är sociala varelser och alla ska därför garanteras möjlighet till deltagande.

Frågor som inte ligger inom det politiska ansvaret förs däremot inte vidare, t ex frågor som berör en själv som person. Medborgarutskott kan inte avsätta tid för sådana här frågor, berättade en handläggare (tjänsteman). Undersökningen visar dock att ytterligheter samt extrema åsikter är frågor som säkerligen skulle vara svåra att handskas med, medger en av handläggarna (tjänsteman), något som dock inte har hittills hänt. Möjligheten i sättet att utöva inflytande handlar i den bemärkelsen inte om att få det medborgaren vill utan snarare att veta vem man ska, som medborgaren vända sig till och att kunna framföra sina tankar och synpunkter som fungerar som en kompass för beslutsfattarna när de sedan fattar beslut.

5.3 Slutsats

När viktiga frågor ska diskuteras i kommunen och besluten fattas har medborgarna i Helsingborg bättre möjligheter till inflytande främst över sitt närområdes utveckling. Närhet

till beslutsfattande medför att medborgarna kan påverka utformningen av politiska beslut genom att delta i diskussion och samtal. Detta är också en av deltagardemokratins principer. Alla medborgare har lika rätt att delta i den politiska beslutsprocessen. Deltagande skapar en välfungerande demokrati.

När medborgarna kan föra fram sina egna åsikter till beslutsfattare kan de också på det sättet påverka den politiska dagordningen i kommunen. Samtidigt som det ges en möjlighet till medborgarna i Helsingborg att delta i den politiska beslutsprocessen, finns det dock ett problem och det handlar om hur de passiva medborgarna ska engageras. Oftast är det dem som vågar prata och som vill göra sin röst hörd som kommer till de öppna medborgarutskottsmötena. Medborgarutskotten underlättar kontakter med beslutsfattarna i den bemärkelsen att de för vidare medborgarnas förslag och synpunkter på det egna närområdets utveckling till respektive facknämnder. Det innebär att den reella makten ligger hos facknämnder och inte hos medborgare. Medborgarnas inflytande ligger i möjlighet att kunna uttrycka sig och på det sättet deltar medborgarna och skapar ett underlag till de politiska besluten utifrån sina kunskaper och erfarenheter. Det innebär att det reella inflytandet i den bemärkelsen är begränsat.

6. Slutdiskussion och egna reflektioner

Jag har valt att inte skriva någon sammanfattning. Jag ansåg det inte vara nödvändigt med tanke på att jag haft slutsats efter varje kapitel. I annat fall finns det en risk att det blir mer av en upprepning av det redan nämnda så att det därför var som jag valt göra på det här sättet.

I denna uppsats har jag försökt diskutera om medborgarnas deltagande, eller bättre sagt om medborgarnas möjligheter att delta i den politiska beslutsprocessen, för att sedan se hur deltagande förhåller sig till inflytande. Den deltagardemokratiska skolan betonar vikten av deltagande eftersom det betraktas att det är genom deltagande som medborgarna får möjligheter att utöva inflytande. Demokratin handlar i den bemärkelsen om det medborgerliga deltagandet. Jag anser också att det är väldigt viktigt att medborgare aktivt deltar i det politiska livet. Jag anser att de grundvärdena som jag i tidigare avsnitt tagit upp, är de övergripande demokrativärden som demokratin vilar på, jämlikhet och inkludering. Båda två förutsätter varandra. Om det inte föreligger någon jämlikhet så exkluderas vissa grupper ur det politiska systemet. Här delar jag samma åsikt som Young när hon menar att alla som berörs av besluten har rätt att delta i den politiska beslutsprocessen. Något som jag dock har funderat lite närmare på, efter att nu ha tagit del av den kurslitteraturen samt denna uppsatsskrivning och gjort ett antal mer öppna intervjuer, är om demokratin i sig har sina brister. Jag menar om demokratin är ett normativt ideal som egentligen fungerar bättre i abstrakt form än i verklighet då kan vi säga att demokratin har stora brister. Verkligheten ser alltid annorlunda ut än vi föreställer oss att den är. I den meningen är det rimligt att säga att demokratin hela tiden konstrueras, om och om igen. Beroende på vilka värden vi sätter upp som ska utgöra demokratin och som ska beskriva demokratin blir demokrati i sig ett ideal som alltid kan formas på nytt och på olika sätt. Det som är demokrati för mig är inte demokrati för den som befinner sig på andra sidan av jordklotet. I den meningen blir inte målet att uppnå demokrati viktigt så mycket som vilka demokrativärden som sätts upp och som för oss utgör demokratin.

Deltagardemokrati i det här fallet blir också intressant. Engagemanget, deltagandet och den politiska aktiviteten betonas väldigt mycket enligt denna demokratimodell. Något som jag också funderat på är vilka brister som kan finnas med denna demokratimodell. Den är visserligen väldigt bra eftersom tyngdpunkten ligger på den politiska aktiviteten inte bara som i representativ demokrati att invänta nästa valtillfälle för att gå till valurnorna. Intressant aspekt enligt min mening beträffande deltagardemokrati är hur det blir med den politiska jämlikheten. Om alla medborgare ska stimuleras för att delta och lägga fram sina åsikter och uppfattningar på olika sätt hur kommer detta att påverka andra grupper, grupper som inte engagerar sig så mycket i det politiska livet? Hur mycket man än försöker att engagera medborgarna så kommer det alltid att finnas vissa grupper som kommer att bli passiva. Det politiska inflytandet som blir en följd av deltagandet mellan valen som den deltagardemokratiska skolan förespråkar då möjligen kan detta påverka den politiska jämlikheten. Vissa grupper, de aktiva kommer att bättre tillgodose sina behov och intresse än de passiva. Då blir detta ett demokratiskt problem eftersom det inte råder någon jämlikhet. Det är en fin tanke att alla medborgare ska delta för att kunna på sådant sätt utöva inflytande i

politiken men det oftast är i praktiken som det blir problem. Därför kan man också säga att ingen demokratimodell är mer perfekt än den andra, däremot är det värdena som avgör kvaliteten på demokrati.

Det finns en hög ambition i Helsingborg att engagera medborgarna och få dem vara mer delaktiga i samhällsutveckling. Det är viktigt att medborgarna engageras. Det är samtidigt inte något som är precis lätt, men nödvändigt. Trots att det fortfarande råder en misstro mot politiker hos vissa innebär inte detta att delaktigheten inte kan uppnås. Medborgarnas inflytande i Helsingborg kan sägas vara begränsat. Deltagarmöjligheter är större än själva inflytande i den meningen. Därför kan det sägas att mellan dessa två begrepp råder det en viss skillnad. En individ kan vara delaktig men det behöver inte betyda att denne har en möjlighet att påverka i den meningen att besluta. Eftersom medborgarutskotten inte har funnits så länge att de har blivit riktigt förankrat bland medborgare är det svårt att hitta den latent makten, dvs. icke-beslut. Spekulera går men det är svårt att identifiera att sådant föreligger just nu. Medborgarutskotten har också en oviss framtid framför sig för det inte riktigt är säkert hur länge denna form av deltagande och detta arbete kommer att fortleva. Inte tjänstemän och politiker är helt säkra på hur detta kommer sedan att se ut om några år. Än så länge fungerar det ganska bra och medborgarutskotten vinner allt större gehör bland medborgarna men det fortfarande är en bit att gå. Man måste fortfarande jobba med att fästa kontakten mellan politiker och medborgare så att politikermisstro kan undermineras och medborgerligt deltagande främjas.

8. Referenser

- Andersen, Heine., et al. 1996. *Klassisk och modern samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersen, Jørgen Goul, Torpe Lars, Andersen Johannes, 2000. *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*. Danmark: Jurist-og Økonomforbundets Forlag.
- Ball, Terence och Dagger Richard, 1999. *Political ideologies and Democratic Ideal*. USA: Addison-Wesley Educational Publishers Inc.
- Barber, Benjamin, 1984. *Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age*. London: University of California Press, Ltd.
- Clegg, Steward R., 1989. *Frameworks of Power*. Sage Publication Ltd: Trowbridge.
- Dahlberg, Magnus och Vedung Evert, 2001. *Demokrati och brukarutvärdering*. Lund: Studentlitteratur.
- Eklund, Lars, 1984. *Organiserade former för lokal delaktighet. Tankemodeller av decentraliserad kommunal organisationsstruktur*. Stockholm: Ekonomiska forskningsinstitutet.
- Elster, Jon., et al. 1998. *Deliberative Democracy*. London: Cambridge University Press.
- Eriksen, Erik Oddvar och Weigård, Jarle. 2000. *Habermas politiska teori*. Lund: Studentlitteratur.
- Gambetta, Diego, 1998. Claro! An Essay on Discursive Machismo. I *Deliberative Democracy*, utgiven av Elster Jon. London: Cambridge University Press.
- Hadenius, Axel, 2001. *Demokrati, en jämförande analys*. Lund: Liber AB.
- Held, David, 1996. *Demokratimodeller. Från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Jones, Peter och Weale, Albert 1999. *Democracy. Issues in Political Theory*. London: Macmillan Press Ltd.
- Lindensjö, Bo 1999. Demokrati. I SOU 1999:77 s. 11-34. Demokratiutredningens forskarvolym II.
- Lundquist, Lennart, 1991. *Förvaltning och demokrati*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundquist, Lennart, 2001. *Medborgardemokratin och eliterna*. Lund: Studentlitteratur.
- Paulsson, Ingvar och Riberdahl Curt, 1991. *Den kommunala självstyrelsen och lagen*. Kristianstads boktryckeri AB.
- Petersson, Olof, 1989. *Makt i det öppna samhället*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Petersson, Olof, Hermansson Jörgen, Micheletti Michele, 1998. *Demokrati och medborgarskap*. Demokratirådets rapport 1998. Kristianstads boktryckeri AB.
- Prop. 2001/02:80. *Demokrati för det nya seklet*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SOU 1999:113 *Medborgarnas erfarenhet*. Forskarvolym V.
- SOU 1999:64. *Representativ demokrati*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SOU 2001:48. *Att vara med på riktigt- demokratiutveckling i kommuner och landsting*. Betänkande av Kommundemokratikommittén 2001.
- Stubbergaard, Ylva och Neergaard Anders., et al. 2000. *Politiskt inflytande*. Lund: Studentlitteratur.

Svärd, Sven-Erik, 1982. *Icke-beslut – maktens andra ansikte*. Stockholm: Norstedt & Söners förlag.

Young, Iris Marion, 2000. *Inclusion and Democracy*. Oxford University Press, Oxford.

Østerud, Øyvind, 1997. *Statsvetenskap. Introduktion i politisk analys*. Kristianstad: Kristianstads boktryckeri AB.

Elektroniska skrifter

Bengtsson, Magnus. *Mellan valen. Begrepp, frågor och idéer om medborgarlrigt deltagande i kommuner och landsting*. Enheten för demokratiutveckling, mänskliga rättigheter, folkrörelsefrågor och idrott. Internetadress: www.If.swekom.se

Demokratiredovisningar i kommun och landsting. *Medborgarnas inflytande. Hur fungerar demokratin?* Internetadress: www.If.swekom.se

Montin, Stig, 2004. *Vardagens konkreta politik. Uppföljning av medborgarförslag i fullmäktige*. Centrum för stadsmiljöforskning, Institutionen för samhällsvetenskap: Örebro universitet. Internetadress: www.demokratitorget.se

Yturbe, Corina, 1997. *On Norberto Bobbio's Theory of Democracy*. Political Theory 3:377-400. Jstor 2004-05-10

Protokoll och dokument

Kommunstyrelsens protokoll, Helsingborg den 20 november 2003. Internetadress: www.helsingborg.se/medborgarutskott/index.asp

Medborgarutskottens alla tillgängliga protokoll; Internetadress: www.helsingborg.se/medborgarutskott

Medborgarutskottens verksamhetsplaner 2004. Internetadress: www.helsingborg.se/medborgarutskott

Målprogram, antaget av kommunstyrelse i Helsingborg den 9 april 2003. Internetadress: www.helsingborg.se/medborgarutskott/index.asp

Reglemente för Helsingborgs stads geografiska medborgarutskott, fastställt 2002-12-11. Internetadress: www.helsingborg.se/medborgarutskott/index.asp

Strategidokumentet, *Medborgarutskott för demokrati och delaktighet*. 2003, (pdf format). Internetadress: www.helsingborg.se/medborgarutskott/index.asp

Temafrågor som diskuterades på intervjumötena med tjänstemän och politiker i några av medborgarutskotten

- Medborgarinflytande
 - Orsaker till att ge medborgarna möjligheter att delta och utöva inflytande i den politiska beslutsprocessen.
 - Vilka frågor som medborgarna utövar inflytande över och hur deras inflytande ser ut
 - Medborgarnas politiska dagordning
 - Begränsningar i medborgarnas inflytande
 - Hur medborgarnas kunskaper och erfarenheter tas tillvara

- Medborgarutskottens funktion och arbete